

**«СОЦІАЛЬНА ФАРМАЦІЯ» ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ**

Котвіцька А. А., Кубарева І. В., Сурікова І. О.

Національний фармацевтичний університет, м. Харків, Україна

socpharm@nuph.edu.ua

Вступ. Зародження соціальної фармації як науки відбулося у ХХ столітті в країнах Європи та Сполучених Штатах Америки, що викликано обґрунтованою необхідністю впровадження соціальних та біоевіристичних наук до навчальних програм підготовки фармацевтичних працівників з подальшим включенням соціальної фармації та споріднених дисциплін у навчальні програми, плани, а також створенням структурних підрозділів та центрів з соціальної фармації. Зазначені процеси стали передумовою формування концепції соціальної фармації з подальшим впровадженням її у практичну діяльність та функціонування фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я [1].

На сьогодні, незважаючи на появу, формування та розвиток у вітчизняній практиці соціальної фармації, на жаль, не існує єдиного уніфікованого підходу до визначення концепції соціальної фармації, а у фармацевтичній спільноті відсутнє розуміння місця та перспектив цієї концепції в системі охорони здоров'я. Разом з тим, не викликає сумнівів, що формування та становлення концепції соціальної фармації в Україні відповідає світовим тенденціям й обумовлено як науковою так і освітньою складовими [2, 3].

Мета. З огляду на вищезазначене, метою нашого дослідження стало вивчення передумов формування навчальної дисципліни «Соціальна фармація», визначення її мети, завдання та змісту.

Матеріали і методи. За допомогою системно-аналітичного, ретроспективного методів аналізу нами було проаналізовано вітчизняні та міжнародні наукові публікації щодо становлення та розвитку соціальної

фармації, офіційній сайти структурних підрозділів, а також навчальні програми підготовки фармацевтичних фахівців у вищих навчальних закладах різних країн.

Результати дослідження. На сьогодні соціальна фармація інтегрує всі аспекти фармацевтичної науки і практики й містить комплекс заходів, спрямованих на підвищення медичної, економічної, а головне соціальної ефективності системи охорони здоров'я та фармацевтичного забезпечення [3, 4].

Як зазначалося у попередніх наших публікаціях, наукові дослідження в сфері соціальної фармації проводяться в переважній більшості країн світу: Північної та Південної Америки (США, Канада, Мексика, Бразилія), європейських країнах (Бельгія, Португалія, Данія, Фінляндія, Швеція, Велика Британія, Іспанія та ін.), деяких африканських країнах (Зімбабве, Єгипет), країнах Близького та Далекого Сходу (Йорданія, Саудівська Аравія, Катар, Непал, Ірак, Японія, Південна Корея, Малайзія), Австралії та Нової Зеландії (рис. 1) [5].

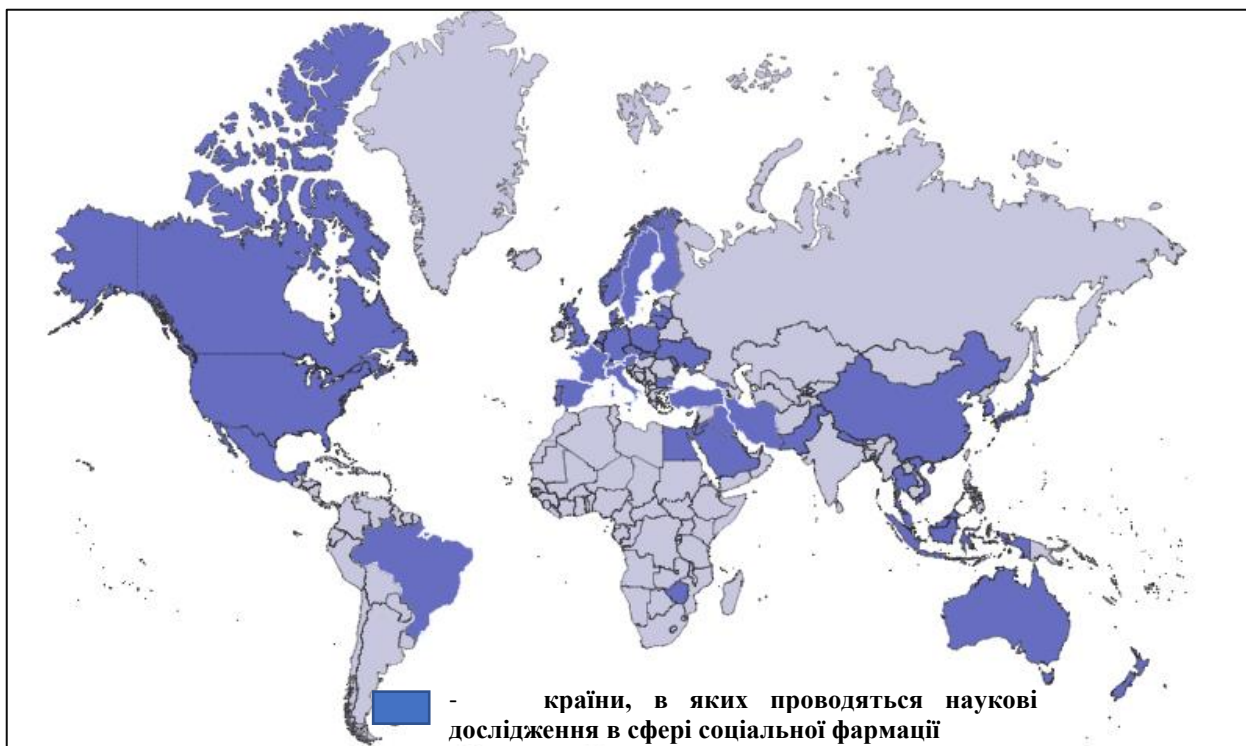

Рис. 1. Розповсюдженість наукових досліджень в сфері соціальної фармації у світовій практиці

Як навчальна дисципліна соціальна фармація бере свій початок у США

(1975 р.), що обумовлено результатами дослідження комісії з фармації щодо змісту фармацевтичної освіти зокрема в аспекті доцільності введення поведінкових і соціальних наук у навчальну програму підготовки фармацевтичних працівників. Пізніше (1986 р.) у Великобританії Наффілдський комітет з фармацевтичних досліджень також прийняв рішення про включення «поведінкових» наук у навчальний процес [6]. А вже у 1999 р. видано рекомендації Європейської асоціації фармацевтичних факультетів стосовно переходу програм навчання фармацевтичних закладів вищої освіти від лабораторно-орієнтованих у напрямку поглибленого вивчення соціальних, адміністративних і клінічних наук [7].

Вищезазначені тенденції з розвитку соціальної фармації стали причиною створення при вищих навчальних закладах підрозділів, кафедр, шкіл, наукових центрів з однойменною назвою, а також включення дисципліни «соціальна фармація» до програм підготовки фармацевтичних фахівців вищих навчальних закладів Північної, Східної та Центральної Європи. Так, за даними дослідження Kostriba J, у майже половині з 51 фармацевтичних навчальних закладів, існують кафедри соціальної фармації та окрема однойменна дисципліна [8].

За результатами вивчення міжнародного досвіду викладання соціально-орієнтованих дисциплін на фармацевтичних факультетах, можна відзначити, що «Соціальна фармація» включає в себе вивчення демографічних, етичних, гендерних, соціально-економічних, епідеміологічних характеристик, які мають прямий і непрямий вплив на соціальну структуру окремої держави та світу, що дозволяє аналізувати, прогнозувати, та моделювати сценарії розвитку системи охорони здоров'я, визначати вектори впливу держави на найбільш складні ланки цієї системи, показники потреби лікарських засобів та їх прогнозувати, визначати ефективність фармацевтичної допомоги та розподіл ресурсів галузі [7].

Необхідно зазначити, що однією із складових соціальної фармації є власні, притаманні їй, методи дослідження, які виокремлюються у світовій практиці в дисципліну «Методи дослідження у соціальній фармації», що свідчить про особливості методології проведення наукових досліджень

соціального спрямування та їх практичну значущість у сучасному суспільстві.

Виходячи з аналізу змісту дисципліни «Соціальна фармація», основною її метою є вивчення та використання у професійній діяльності основ взаємодії в ланцюзі: людина – ліки – суспільство – фармацевтична допомога, а також розробка і реалізація соціальних проєктів, що є ефективним методом пізнання суті фармацевтичної справи, та сприяє формуванню нових можливостей рішення професійних задач і розвитку соціально-значущих особистісних якостей у студентів як майбутніх спеціалістів фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я [9].

Відображення розвитку соціальної фармації у вітчизняній практиці знайшло у новому проєкті стандарту вищої освіти шляхом впровадження однойменної навчальної дисципліни «Соціальна фармація», до основної мети викладання якої нами віднесено надання студентам системних теоретичних знань та практичних навичок щодо застосування загальних принципів, основних методів системи фармацевтичного забезпечення населення й закладів охорони здоров'я та обґрунтування комплексу організаційно-економічних, медико-фармацевтичних, соціально-суспільних заходів у соціальному, науковому та гуманітарному напрямках, які спрямовані на збереження, зміцнення й відновлення здоров'я окремої людини, соціальних груп та суспільства в цілому. Завдання навчальної дисципліни «Соціальна фармація» полягають у формуванні у студентів повного уявлення щодо організаційної структури, цілей, завдань, функцій, механізмів системи фармацевтичного забезпечення у суспільстві, що засноване на знаннях з фармакоепідеміології, клінічної фармації, фармакоінформатики, фармаконагляду, та є підґрунтям для вивчення таких навчальних дисциплін, як організація та економіка у фармації, фармацевтичне правознавство, етика та деонтологія у фармації. За результатами вивчення дисципліни майбутні фахівці набудуть компетентності, що передбачають здатність проводити аналіз соціально-економічних процесів у фармації, форм, методів і функцій системи фармацевтичного забезпечення населення та її складових у світовій практиці, показників потреби, ефективності

та доступності фармацевтичної допомоги в умовах медичного страхування та реімбурсації вартості ЛЗ [10].

У цілому, можна стверджувати, що основним завданням соціальної фармації як навчальної дисципліни, яка є зв'язуючою ланкою між клінічними та фундаментальними фармацевтичними знаннями, є набуття необхідних у професійній практичній діяльності навичок з урахуванням поведінки та психології пацієнта, впровадженням концепції відповідального самолікування, підвищенням доступності інформації про ЛЗ тощо. Таким чином, соціальна фармація забезпечує взаємозв'язок комплексних знань усіх аспектів підготовки фармацевтичних працівників та надає можливість підготувати їх до майбутньої професійної діяльності.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, в умовах реформування вітчизняного фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я актуальним завданням та перспективними напрямками розвитку вітчизняної фармацевтичної освіти і науки є посилення соціальної складової під час підготовки майбутніх фармацевтичних фахівців, що сприятиме розвитку та впровадженню світових тенденцій соціальної фармації в українські реалії системи охорони здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

1. Котвіцька А. А. Вивчення основних етапів становлення та розвитку соціальної фармації у світі та в Україні / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, І. О. Сурікова // Фармацевтичний часопис. – 2017. – №3 (43). – С. 70–76
2. Унгурян Л. М. Профессиональная экспертиза фундаментальных вопросов социальной фармации / Л. М. Унгурян, Б. П. Громовик // Медицинский альманах. – 2014. – № 2 (32). – С. 124–126
3. Котвіцька А. А. Визначення змісту та передумов формування концепції соціальної фармації в країнах світу та в Україні / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, І. О. Сурікова // Соціальна фармація в охороні здоров'я. – 2017. – Том 3, №4. – С. 3-9
4. Sorensen E. W. The concept of social pharmacy / E. W. Sorensen, J. K. Mount,

S. T. Christensen // *The Chronic Ill.* – 2003. – Vol. 7(Summer). – P. 12–15

5. Котвіцька А. А. Вивчення досвіду формування соціальної фармації як наукового напрямку / А. А. Котвіцька, І. О. Сурікова // *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи: матер. III міжн. наук.-практ. інтернет-конференції, 25-28 квітня 2017 р.* / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х.: Вид-во НФаУ, 2017. – С. 102 – 104

6. Hassali M. A. Social pharmacy as a field of study: the needs and challenges in global pharmacy education / M. A. Hassali, A. A. Shafie, M. S. Al-Haddad, A. R. Abduelkarem, M. I. Ibrahim, S. Palaian, O. S. Abrika // *Research in Social and Administrative Pharmacy* – 2011. – Vol 7 (4). – P. 415-420. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/j.sapharm.2010.10.003>

7. Котвіцька А. А. Дослідження міжнародного досвіду викладання дисциплін організаційно-економічного та соціального спрямування у вищих медичних та фармацевтичних навчальних закладах країн світу / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, І. О. Лобова, О. О. Суріков // *Соціальна фармація в Україні: стан, проблеми та перспективи: матер. Всеукр. Наук.-практ. інтернет-конф. за участю міжнародних спеціалістів, м. Харків, 3 квітня 2013 р.* / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х.: Вид-во НФаУ. – 2013. – С. 59-69

8. Kostriba J. Social Pharmacy as a Field of Study in Undergraduate Pharmacy Education / Jan Kostriba, Abdullah Alwarafi, Jiri Vlcek // *Indian Journal of Pharmaceutical Education and Research.* – 2014. – Vol. 48 (1). – P. 6 – 12

9. Кирщина И. А. Профессиональная роль фармацевтических специалистов как аспект социальной деятельности / И. А. Кирщина, А. В. Солонина // *Современные проблемы науки и образования.* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.science-education.ru/ru/article/view?id=17453>

10. Котвіцька А. А. Сучасні аспекти становлення та розвитку соціальної фармації в Україні / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, А. В. Волкова, О. О. Суріков, А. В. Черкашина // *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи: наук. симп. у рамках VIII Нац. з'їзду фармацевтів України, 15-16 вересня 2016 р.* / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. – Х.: Вид-во НфаУ. – 2016. – С. 17-23.

**«СОЦІАЛЬНА ФАРМАЦІЯ» ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА:
ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ**

Котвіцька А. А., Кубарева І. В., Сурікова І. О.

У статті вивчено передумови формування навчальної дисципліни «Соціальна фармація», визначено її мету, зміст та завдання, проаналізовано розповсюдженість наукових досліджень з соціальної фармації, а також місце дисципліни в загальній концепції соціальної фармації.

**"SOCIAL PHARMACY" AS AN EDUCATIONAL DISCIPLINE:
PRECONDITIONS OF FORMATION, TASKS AND CONTENTS**

Kotvitska A. A., Kubarieva I. V., Surikova I. O.

The article studies the preconditions for the formation of the discipline "Social Pharmacy", defines its purpose, content and objectives, analyzes the prevalence of scientific research in social pharmacy, as well as the place of discipline in the general concept of social pharmacy.

**«СОЦИАЛЬНАЯ ФАРМАЦИЯ» КАК УЧЕБНАЯ ДИСЦИПЛИНА:
ПРЕДПОСЫЛКИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ, ЗАДАНИЯ И СОДЕРЖАНИЕ**

Котвицкая А. А., Кубарева И. В., Сурикова И. А.

В статье изучено предпосылки формирования учебной дисциплины «Социальная фармация», определены ее цели, содержание и задачи, проанализировано распространение научных исследований в сфере социальной фармации, а также место дисциплины в общей концепции социальной фармации.